DoeMee-onderzoek 2024

Energiebesparingsplicht en Informatieplicht Energiebesparing

Rekenkamer Gorinchem
24 mei 2025

1. Introductie

De Vereniging van Rekenkamers organiseert jaarlijks een onderzoek dat voor de lokale rekenkamers gezamenlijk wordt uitgevoerd, het zogenaamde DoeMee-onderzoek. In 2024 heeft de Rekenkamer Gorinchem deelgenomen aan het DoeMee-onderzoek naar het decentrale toezicht op en de handhaving van de energiebesparingsplicht en informatieplicht energiebesparing. De Rekenkamer Gorinchem heeft de raad en het college hierover d.d.19 december 2023 geïnformeerd.

De centrale vraagstelling van het onderzoek is*: "Welke inspanningen plegen gemeenten en provincies bij het toezicht en de handhaving van de energiebesparingsplicht en de informatieplicht energiebesparing en wat zijn daarvan de resultaten?"*

Het DoeMee-onderzoek is daarmee gericht op de resultaten van toezicht en handhaving op decentraal niveau.

Parallel aan het DoeMee-onderzoek heeft de Algemene Rekenkamer onderzoek uitgevoerd naar de uitvoering van het landelijke beleid op het gebied van de energiebesparingsplicht en informatieplicht energiebesparing. Dat onderzoek bekijkt de organisatie en resultaten van de energiebesparingsplicht op nationaal niveau. Beide onderzoeken zijn zoveel mogelijk op elkaar afgestemd en daar waar relevant is gebruik gemaakt van de gegevens uit het andere onderzoek.

Het DoeMee-onderzoek heeft geleid tot de volgende producten:
- het Eindrapport *DoeMee-onderzoek 2024, Energiebesparingsplicht en Informatieplicht Energiebesparing* met de resultaten over de hele deelnemersgroep (bijlage 1);
- een specifieke factsheet over de gemeente Gorinchem (bijlage 2);
- een benchmark waarin de resultaten van de onderzochte gemeenten worden vergeleken (bijlage 3);
- een benchmark waarin de resultaten van de onderzochte omgevingsdiensten zijn vergeleken (bijlage 4).

Het Eindrapport in november 2024 gepubliceerd.

Het onderzoek van de Algemene Rekenkamer heeft geleid tot het rapport *Energiebesparingsplicht, 2008-2023, Hoge ambities, onbekend resultaat* (bijlage 5), dat tegelijkertijd in november 2024 is gepubliceerd.

Naar aanleiding van deze rapportages heeft de Rekenkamer Gorinchem nadere informatie ingewonnen bij de ambtelijke organisatie van de gemeente Gorinchem en de omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid. Vervolgens heeft de Rekenkamer Gorinchem de voorliggende notitie opgesteld. Hierin zijn de meest relevante onderzoeksresultaten in onderlinge samenhang

samengevat. Vanuit het algemeen landelijk beeld zoomen de notitie stapsgewijs in op de situatie in de Gemeente Gorinchem.

De notitie is als volgt opgebouwd:
- Paragraaf 2 Toelichting op de wettelijke plicht tot energiebesparing en informatieverstrekking
- Paragraaf 3 Doel en uitvoering van de onderzoeken van de Vereniging van Rekenkamers en de Algemene Rekenkamer
- Paragraaf 4 Uitkomsten van de onderzoeken van de Vereniging van Rekenkamers en de Algemene Rekenkamer
- Paragraaf 5 Uitkomsten van het DoeMee-onderzoek Gorinchem en bevindingen van de nadere verkenning door de Rekenkamer Gorinchem
- Paragraaf 6 Conclusie en aanbevelingen van de Rekenkamer Gorinchem aan de raad en het college van de Gemeente Gorinchem.

2. Toelichting op het onderwerp energiebesparingsplicht en informatieplicht

Doel en doelgroep

Energiezuinige bedrijven en instellingen dragen eraan bij dat Nederland kan voldoen aan klimaatafspraken en Europese afspraken over energiebesparing. Het kabinet wil het energiegebruik in Nederland terugdringen om de schadelijke gevolgen van fossiele energie voor het klimaat te beperken en vanwege bindende Europese doelen voor energiebesparing.

Sinds 1993 geldt de verplichting voor bedrijven en instellingen om zuinig om te gaan met energie. De energiebesparingsplicht houdt in dat bedrijven en instellingen die jaarlijks meer dan 50.000 kWh stroom of 25.000 m3 aardgas gebruiken verplicht zijn energiebesparende maatregelen te nemen. Deze verplichting geldt sinds 2008. Het gaat hierbij specifiek om investeringen die binnen vijf jaar kunnen worden terugverdiend. Deze bedrijven en instellingen moeten eens in de 4 jaar actief informatie verstrekken aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) over de energiebesparende maatregelen die zij hebben genomen. Wanneer bedrijven/instellingen voldoen aan de informatieplicht, betekent dit niet dat zij ook automatisch voldoen aan de energiebesparingsplicht.

De energiebesparingsplicht is het belangrijkste instrument van de minister van Klimaat en Groene Groei (KGG) en haar voorgangers om ervoor te zorgen dat bedrijven, maar ook instellingen – zoals scholen, kerken en sportverenigingen – energie besparen. Dit instrument is door de jaren heen verschillende keren aangepast. Het uitgangspunt is: bedrijven en instellingen die meer dan een bepaalde hoeveelheid energie gebruiken (grens: 50.000 KWh elektriciteit en/of 25.000 m3 aardgas equivalent), moeten energiebesparende maatregelen nemen. Dit zijn in Nederland naar huidige schatting meer dan 90.000 bedrijven en andere instellingen. Met name provincies en gemeenten zijn verantwoordelijk voor het toezicht op de plicht. In 2023 gaf de voorganger van de minister van KGG circa €18,4 miljoen uit aan toezicht. De uitgaven door provincies en gemeenten zijn veelal onbekend.

Omdat de energiebesparingsplicht het belangrijkste middel is om te zorgen voor minder energieverbruik bij bedrijven en instellingen, hebben de minister en het parlement hoge verwachtingen van het resultaat. Maar in de energiebesparingsplicht zijn geen doelstellingen of streefwaarden opgenomen voor het verminderen van het energieverbruik of de CO2-uitstoot. Wel heeft de minister, of het kabinet, meermaals een ambitie, doelstelling, streefwaarde of prognose gecommuniceerd met het parlement.

Rol en taakverdeling

Gemeenten en provincies hadden de uitoefening van toezicht en handhaving van bovenstaande verplichtingen in de meeste gevallen gemandateerd aan hun omgevingsdienst, maar sommige gemeenten en provincies voerden zelf de toezichts- en handhavingstaken uit. In 2022 is echter door bedrijven, instellingen en het bevoegd gezag aangegeven het toezicht bij voorkeur door één partij te laten uitvoeren. Dit is efficiënter en verlaagt de lastendruk. De energiebesparings- en informatieplicht zijn daarom toegevoegd aan het Basistakenpakket van omgevingsdiensten per 1 juli 2023. Het is dus de omgevingsdienst die het toezicht uitvoert in opdracht van (de gemeente

en/of provincie). Hiervoor stellen omgevingsdiensten doorgaans werkplannen of dienstverleningsovereenkomsten op.

Een actieve houding van omgevingsdiensten, gemeenten en provincies kan een flinke besparing bij grootverbruikers opleveren en daarmee een belangrijke bijdrage leveren aan het realiseren van duurzaamheidsdoelstellingen.

Financiën

Gemeenten en provincies ontvangen geld van het Rijk voor hun vergunningverlening en voor toezicht en handhaving van de energiebesparingsplicht, de zogenoemde VTH-taken. Dit budget is een onderdeel van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds en Provinciefonds dat de decentrale overheden vrij kunnen besteden. Daarnaast is er geen regelgeving die stelt dat provincies en gemeenten toezicht moeten (laten) houden op de plicht en aan welke eisen dat toezicht moet voldoen.

De omgevingsdiensten ontvangen op hun beurt middelen van gemeenten en provincies voor de uitvoering van toezicht en handhaving op de energiebesparingsplicht. Om de capaciteit van de omgevingsdiensten te versterken vanwege de uitbreiding van het takenpakket met de taken rondom de energiebesparings- en informatieplicht, heeft het Rijk sinds 2019 verschillende subsidies beschikbaar gesteld.

De verantwoordelijke minister heeft in 2022 € 56 miljoen vrijgemaakt voor extra toezicht op de energiebesparingsplicht via de Specifieke Uitkering Toezicht en Handhaving Energiebesparingsplicht (SPUK THE). Met de SPUK kunnen de omgevingsdiensten extra capaciteit voor toezicht inzetten in de periode 2022-2026. De minister kan geen rechtstreekse opdracht geven aan omgevingsdiensten. Met de SPUK THE wil de minister de omgevingsdiensten toch beïnvloeden, binnen de kaders van de wet. Omgevingsdiensten die een aanvraag indienen voor geld uit de SPUK THE, moeten deze aanvraag afstemmen met hun opdrachtgevers, de gemeenten en provincies.
De SPUK THE mag van de minister niet de tot dan toe bestaande bekostiging van het toezicht op de energiebesparingsplicht vervangen. De SPUK THE moet dit toezicht aanvullen. Met andere woorden: de SPUK THE wordt alleen toegekend als de provincies en gemeenten het tot dan toe bestaande budget voor toezicht op de energiebesparingsplicht in stand houden. Als voorwaarde voor het verstrekken van de SPUK THE eist de minister dat omgevingsdiensten verantwoordingsinformatie aanleveren over de activiteiten voor het toezicht op de energiebesparingsplicht die zij ook zonder de SPUK THE al zouden uitvoeren. Ook vereist de minister informatie over de gelden die omgevingsdiensten daarvoor ontvangen van gemeenten en provincies. Hiermee heeft de minister wel zicht op de resultaten van deze uitgaven.

3. Doel en uitvoering onderzoeken

Er hebben twee parallelle onderzoeken plaatsgevonden:
- onderzoek van de Vereniging van Rekenkamers (hierna genoemd als VVR);
- onderzoek van de Algemene Rekenkamer (hierna genoemd als AR).

3.1 Onderzoek Vereniging van Rekenkamers

De centrale vraag van het onderzoek in opdracht van VVR was:
"Welke inspanningen plegen gemeenten en provincies bij het toezicht en de handhaving van de energiebesparingsplicht en de informatieplicht energiebesparing en wat zijn daarvan de resultaten?"

In deze notitie noemen wij de 'energiebesparingsplicht en de informatieplicht energiebesparing' kortweg 'de wettelijke taak'.

Voor gemeenten is de centrale vraag als volgt gespecificeerd:
1. manier waarop deze wettelijke taak is opgenomen in de begroting;
2. manier waarop gestuurd wordt op toezicht en handhaving van deze wettelijke taak door de omgevingsdienst;
3. manier waarop de gemeente zelf – naast de opdracht aan de omgevingsdienst – uitvoering geeft deze wettelijke taak.

In totaal hebben109 gemeenten, 12 provincies en 26 omgevingsdiensten aan dit onderzoek deelgenomen. Ecorys heeft dit onderzoek uitgevoerd. Bij elke deelnemende overheidsdienst is deskresearch gedaan, bestaande onder andere uit het opvragen jaarverslagen, begrotingen en andere relevante (interne) documenten. Daarnaast is aan iedere ambtelijke organisatie een uitgebreide vragenlijst voorgelegd en door hen ingevuld. Om de hiermee verkregen informatie te valideren en te verdiepen hebben 3 focusgroepen plaatsgevonden, voor gemeenten, provincies en omgevingsdiensten een afzonderlijke focusgroep. Ecorys heeft de conceptresultaten in oktober 2024 aan de ambtelijke organisatie ter verificatie voorgelegd.

Op 18 november 2024 heeft Ecorys de definitieve onderzoeksrapportage uitgebracht:
- Eindrapport voor de VVR met de resultaten over de hele deelnemersgroep, namelijk over 109 gemeenten, 12 provincies en 26 omgevingsdiensten;
- een overheid specifieke factsheet per deelnemer, waarin de individuele situatie wordt vergeleken met de benchmark; deze specifieke factsheets zijn alleen aan de betreffende deelnemers aangeboden.

Het Eindrapport en de voor Gorinchem specifieke factsheet zijn bijgevoegd als bijlagen 1 tot en met 4.

3.2 Onderzoek Algemene Rekenkamer

De Algemene Rekenkamer (AR) introduceert dit onderzoek als volgt. "Het Kabinet wil het energiegebruik in Nederland terugdringen om de schadelijke gevolgen van fossiele energie voor het klimaat te beperken en vanwege bindende Europese doelen voor energiebesparing. De energiebesparingsplicht, ingesteld in 1993, is voor het Kabinet het belangrijkste instrument om

bedrijven en instellingen – zoals scholen, sportverenigingen en kerken - energie te laten besparen". Tot nu toe is echter onvoldoende duidelijk gebleken wat inspanningen opleveren.

De hoofdvraag van de AR is als volgt:
In hoeverre bevordert de minister van Klimaat en Groene Groei (KGG), dat de eventuele doelen, door het kabinet verbonden aan de energiebesparingsplicht, worden behaald?

Deze hoofdvraag bestaat uit 3 afzonderlijke vragen:
1. Hoe heeft de minister de energiebesparingsplicht in de periode 2008-2023 onderbouwd?
2. Zijn eventuele doelen of verwachtingen, verbonden aan de energiebesparingsplicht, behaald?
3. Indien de doelen niet zijn behaald, wat is daarvan de reden?

Voor dit onderzoek is een documentstudie gedaan van openbare informatie alsmede van interne stukken van de diverse relevante ministeries (bijvoorbeeld KGG, IenW en BZK). Ook zijn medewerkers van die ministeries geïnterviewd. Tevens is gesproken met medewerkers van handhavingsdiensten en brancheorganisaties van de doelgroep die onder de energiebesparingsplicht valt.
Daarnaast is op 4 manieren een berekening gemaakt van de (mogelijke) benodigde bekostiging van een sluitende vierjaarlijkse controle van de gehele doelgroep, zoals die voor 1 juli 2023 ingeschat werd.

Het rapport van de Algemene Rekenkamer *Energiebesparingsplicht 2008-2023; Hoge ambities, onbekend resultaat* is in november 2024 gepubliceerd en als bijlage 5 bij deze notitie opgenomen.

4. Uitkomsten onderzoeken Vereniging van Rekenkamers en Algemene Rekenkamer

4.1 Onderzoek Vereniging van Rekenkamers

Het eindrapport bevat de uitkomsten voor gemeenten, provincies en omgevingsdiensten. Wij gaan hier alleen in op de uitkomsten voor de gemeenten en op de duiding van alle uitkomsten.

Gemeenten

- Bij meer dan drie kwart van de gemeenten is de opdracht op toezicht en handhaving van de energiebesparingsplicht en informatieplicht energiebesparing (kortweg 'wettelijke taak') aan de omgevingsdienst in de begroting opgenomen. Dit gebeurt meestal onder het overkoepelende onderwerp 'omgevingsdiensten'.
- 70% van de gemeenten heeft een opdracht richting de omgevingsdienst geformuleerd met betrekking tot deze wettelijke taak. Aan deze opdracht wordt doorgaans voldaan. De rollen en taken van de gemeenten en omgevingsdiensten met betrekking tot deze wettelijke taak zijn helder.
- Door 80% van de gemeenten wordt gestuurd op taken van de omgevingsdienst. Dit gebeurt door voortgangsrapportages, periodieke overleggen over of evaluatie van de voortgang. Bij 61% van de gemeenten zijn er ook formeel afspraken gemaakt over de monitorings- en verantwoordingsinformatie met betrekking tot de energiebesparingsplicht. In 46% van de gemeenten zijn hier ook kritische prestatie indicatoren (KPI's) aan verbonden, zoals het aantal controles. In een even groot deel van de gemeenten gebeurt dit overigens niet.
- De rapportages die de gemeenten ontvangen, worden door 38% van de gemeenten van goede kwaliteit bevonden. In 39% van de gevallen bevatten de rapportages geen of niet voldoende adequate informatie, zoals over de bereikte resultaten. Als voorbeelden noemen gemeenten het gebrek aan informatie over de gerealiseerde energiebesparing en over de toegevoegde waarde van handhaving.
- Ongeveer een kwart van de gemeenten vervult zelf ook nog taken. Dit betekent dat drie kwart van de gemeenten deze wettelijke taak geheel bij de omgevingsdienst heeft neergelegd.

Algemene duiding

Het rapport geeft aan de bevindingen uit het onderzoek de volgende duiding.

- De SPUK-regelingen en subsidies hebben een opschaling in de uitvoering mogelijk gemaakt. Dit is terug te zien in het aantal controles dat tussen 2019 en 2023 fors is toegenomen. Door deze aanvullende financiering hebben omgevingsdiensten bijvoorbeeld energieteams kunnen oprichten en het aantal controles kunnen opschalen. Deze extra middelen zijn echter tijdelijk. Het zal hierdoor moeilijk zijn om de continuïteit in de uitvoering te behouden, vast personeel aan te trekken en de uitvoering te versnellen.
- Het zicht op welke bedrijven en instellingen aan de energiebesparingsplicht moeten voldoen is volgens de omgevingsdiensten beperkt en kost veel capaciteit. Sommige omgevingsdiensten hebben daarom extra capaciteit ingezet op het in beeld krijgen van deze bedrijven, naast informatie die beschikbaar is via RVO of bijvoorbeeld via reguliere milieucontroles. Informatie via netbeheerders kan een belangrijke oplossing bieden om alle bedrijven die aan de verplichtingen moeten voldoen in beeld te krijgen en het mogelijk te maken om energiebesparing structureel te monitoren.

- Een belangrijk knelpunt in toezicht en handhaving is de complexe wet- en regelgeving, waardoor het veel tijd kost de juiste mensen bij omgevingsdiensten te vinden en op te leiden.
- Veel energie gaat verloren in de papieren werkelijkheid van de informatieplicht. Het voldoen aan de informatieplicht betekent niet dat er ook daadwerkelijk energiebesparende maatregelen worden genomen. Eén omgevingsdienst geeft daarom aan niet meer actief op de informatieplicht te handhaven, maar prioriteit te geven aan het controleren op het daadwerkelijk treffen van energiebesparende maatregelen.
- Informatie over het energiebesparingspotentieel en de totaal gerealiseerde energiebesparing ontbreekt in veel gevallen, maar wel relevant is om te bepalen wat de inspanningen op toezicht en handhaving uiteindelijk opleveren. In sommige gevallen is wel een indicatie van de (potentiële) energiebesparing mogelijk, op basis van bijvoorbeeld informatie uit de informatieplicht en energiecontroles.

4.2 Onderzoek Algemene Rekenkamer

De Algemene Rekenkamer (AR) heeft onderzocht in hoeverre opeenvolgende ministers, in de periode 2008-2023, hebben bevorderd dat doelen van de energiebesparingsplicht zijn behaald. Verschillende ministers waren in deze periode namelijk verantwoordelijk voor de energiebesparingsplicht.

De energiebesparingsplicht lijkt een simpele plicht: een afgebakende groep bedrijven en instellingen moet een door de minister voorgeschreven lijst met energiebesparende maatregelen doorvoeren. De minister blijkt geen grip op de uitvoering van het toezicht te hebben, omdat dit is gedecentraliseerd naar vooral provincies en gemeenten. Daarbij is de minister van Klimaat en Groene Groei geen ‘eigenaar’ van het VHT-stelsel, waarbinnen het toezicht op deze plicht wordt uitgevoerd. Dit stelsel blijkt ook niet naar behoren te werken. Dit alles leidt er bijvoorbeeld toe dat de minister wel doelen stelt voor het aantal controles, maar geen zicht heeft of die controles daadwerkelijk plaatsvinden en wat deze aan energiebesparing opleveren.

De AR trekt op grond van haar bevindingen de volgende conclusies:
- Het is niet plausibel dat ambities en doelen, qua energiebesparing, in de afgelopen 15 jaar zijn behaald en of deze in 2030 behaald kunnen worden.
- Een meerderheid aan bedrijven en instellingen houdt zich niet aan de plicht. Zeker de kleinere bedrijven ervaren de regels als complex en onduidelijk.
- Er is minder toezicht op naleving door bedrijven en instellingen dan de minister wenselijk acht. Sinds 2023 heeft de minister weliswaar zicht of het controledoel wordt bereikt, maar het is nog onzeker of dit in de toekomst zo zal blijven.
- Er is geen informatie beschikbaar over het behalen van doelen, noch over doelgroepen, noch over toezicht. Zo blijkt dat de minister niet weet hoeveel een complete controle van de hele doelgroep kost, noch hoeveel provincies en gemeenten aan de controles uitgeven. De Algemene Rekenkamer schat in dat € 20 - € 54 miljoen per jaar nodig is voor een volledige controle. De minister maakte echter maar € 5,5 - € 18,5 miljoen per jaar vrij.
- Er zijn vraagtekens bij de effectiviteit en efficiëntie van het toezicht. De huidige doelstelling is om alle bedrijven en instellingen in 4 jaar te controleren. De vraag is of deze integrale controle binnen 4 jaar zo doelmatig is als wordt gedacht. De AR ziet kansen om het toezicht risico-gestuurd in te richten, dat wil zeggen met inachtneming van het energiebesparings-potentieel van bedrijven en instellingen.

Bij dit alles beveelt de AR de minister van Klimaat en Groene Groei aan om verantwoordelijkheid te nemen voor een doeltreffende en doelmatige aanpak van de energiebesparingsplicht. Deze aanbeveling wordt in 5 punten gespecificeerd:

- Ontwikkel scenario's voor een verbeterde energiebesparingsplicht en maak hieruit een onderbouwde keuze.
- Maak het voor bedrijven en instellingen gemakkelijk en overzichtelijk om aan de energiebesparingsplicht te voldoen.
- Overleg met het bevoegd gezag (zoals provincies en gemeenten, bijvoorbeeld via het Interprovinciaal Overleg en de Vereniging Nederlandse Gemeenten) over het gewenste en realistische toezicht, alsmede de beschikbaar te stellen mensen en middelen.
- Achterblijvende resultaten van de energiebesparingsplicht hebben mogelijk gevolgen voor het behalen van Europese doelstellingen. Maak daarom tijdig een inschatting van het risico dat doelstellingen niet behaald worden, en neem daartoe zo nodig maatregelen.
- Maak heldere afspraken met de bewindspersonen bij IenW over de aansluiting tussen mensen en middelen en de beleidsambities voor toezicht, en over de verbetering van het stelsel waarbinnen het toezicht op de energiebesparingsplicht is georganiseerd.

Reactie minister Klimaat en Groene Groei

In haar reactie op het onderzoek van de Algemene Rekenkamer stelt de minister van Klimaat en Groene Groei dat de energiebesparingsplicht geen kwantitatieve doelstellingen kent voor energiebesparing. Zij herkent de constatering dat er beperkt inzicht is of was in de opbrengsten van de energiebesparingsplicht. Dit is volgens de minister verbeterd door de invoering van de informatie- en onderzoeksplicht. Mede daardoor kunnen toezichthouders informatiegestuurd bepalen welke bedrijven zij controleren.
De minister stelt dat het 4-jaarlijks (fysiek) controleren van alle bedrijven en instellingen die onder de energiebesparingsplicht vallen niet wenselijk is, onder andere vanwege de kosten. Daarom ziet de minister mogelijkheden voor informatiegestuurd toezicht.
De minister gaat met de bewindspersonen van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, in gesprek om na te gaan hoe het systeem van toezicht en handhaving beter kan functioneren. Ook gaat zij in gesprek met gemeenten en provincies over een gewenst en realistisch toezicht.

5. Uitkomsten DoeMee-onderzoek gemeente Gorinchem en nadere verkenning

De uitkomsten van het DoeMee-onderzoek voor de gemeente Gorinchem staan vermeld in de factsheet voor de gemeente Gorinchem (zie bijlage 2). Hierin is beschreven hoe de samenwerking met de omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (OZHZ) is vormgegeven en wat de voortgang op toezicht en handhaving is. Deze bevindingen kunnen worden afgezet tegen de uitkomsten van alle gemeenten. Deze staan samengevat vermeld in de 'Benchmark Gemeenten' (zie bijlage 3).
De Rekenkamer Gorinchem heeft naar aanleiding van de uitkomsten van het DoeMee-onderzoek de situatie met betrekking Gorinchem nader verkend. Hiertoe zijn gesprekken gevoerd met de ambtelijke organisaties van de gemeente Gorinchem en van OZHZ. Daarnaast is door beide organisaties aanvullende informatie verstrekt.

5.1 Beleid en organisatie

Beleidskader

De gemeente Gorinchem valt onder de Regionale Energiestrategie (RES) regio Alblasserwaard. De RES heeft vijf pijlers, te weten:

- Duurzame energie opwekken door wind: windpark, windturbines
- Duurzame energie opwekken door zon: zon op dak en kleine zonneparken op veld
- Warmte: duurzame warmteoplossingen en isolatie van slecht geïsoleerde woningen
- Energiebesparing: energie besparen in huis en voor bedrijven
- Financiële participatie: samen naar een energieneutrale toekomst.

De meeste ambtelijke inzet gaat naar de eerste drie pijlers. Daar zit ook de meeste voortgang. De uitvoering van de wettelijke taak 'toezicht en handhaving van de energiebesparings- en informatieplicht' is ook een onderdeel van de RES. Hoewel dit een kleiner onderdeel is, draagt dit ook bij aan het doel van de algehele energiebesparing.

Omvang doelgroep

In Nederland vallen circa 90.000 bedrijven en instellingen onder de wettelijke verplichting van de energiebesparings- en informatieplicht. In de gemeente Gorinchem zou het op grond van een analyse van de OZHZ in 2022 om 281 bedrijven en instellingen gaan. Er hebben zich tot nu toe 172 bedrijven en instellingen gemeld. Dat is een ondergrens. Er kunnen zich nog bedrijven en instellingen melden die vooralsnog niet bij de gemeente bekend zijn. En er kunnen bedrijven en instellingen afvallen.

Uitvoering wettelijke taak

De verantwoordelijkheid voor de wettelijke taak ligt bij de gemeente en de provincie. De uitvoering ervan ligt bij de omgevingsdienst (zie hoofdstuk 2). De gemeente Gorinchem geeft daartoe jaarlijks een opdracht aan de OZHZ. In de opdrachten worden de afspraken vastgelegd over de invulling de wettelijke taak, waaronder het aantal uit te voeren controles. Sinds 2022 zijn deze opdrachten opgenomen in de jaarlijkse Energie-agenda, ofwel E-agenda.
Vanaf 2022 is de samenwerking met de omgevingsdienst versterkt, hetgeen geleid heeft tot passend maatwerk.

Sinds 2023 heeft OZHZ een apart team ingericht voor deze wettelijke taak, zoals meerdere omgevingsdiensten hebben gedaan. De capaciteit voor de uitoefening van deze controles door OZHZ is beperkt. De capaciteitsverdeling wordt mede bepaald door het aantal inwoners van de betreffende gemeente en het budget dat de gemeente ter beschikking stelt om inzet in te huren. Verderop wordt nader ingegaan op de uitvoering in de praktijk.

Budget en inzet wettelijke taak gemeente Gorinchem

Voor de uitvoering van toezicht en handhaving van de energiebesparingsplicht en informatieplicht door de OZHZ stelt de gemeente Gorinchem budget beschikbaar. Dit budget is tot en met 2024 onttrokken uit de reserve voor het thema Duurzaamheid. Met ingang van 2025 worden dit budget en deze taken structureel opgenomen binnen het Jaarprogramma met de OZHZ. In de Perspectiefnota 2025-2028 is een structureel budget van € 50.000 opgenomen voor het uitvoeren energiecontroles door de OZHZ.
Ook de provincie draagt aan het budget bij en de OZHZ zelf uit het budget voor de reguliere VTH-taken.
Voor de jaren 2023 en 2024 kwam het totale budget voor de uitvoering van de wettelijke taak in opdracht van de gemeente Gorinchem op ruim € 100.000, waarvan € 70.000 tot € 75.000 voor rekening van de gemeente. Hiervoor wordt 650-800 uur aan OZHZ-capaciteit ingezet. Daarnaast is er voor de uitvoering van de wettelijke taak door de OZHZ ook ambtelijke inzet vanuit de Gemeente Gorinchem nodig. Het gaat om ca. 80 uur per jaar.

SPUK THE-gelden voor extra inzet omgevingsdiensten

Voor de periode 2022-2026 stelt de minsister rechtstreeks aan de omgevingsdiensten budget beschikbaar voor extra inzet op de uitvoering van de wettelijke taak, de zogenaamde SPUK THE-gelden (zie hoofdstuk 2). Om in aanmerking te komen voor een bijdrage uit dit budget geldt als voorwaarde dat de gemeentelijke inzet in stand moet blijven. Dit budget is dus uitsluitend beschikbaar voor extra inzet van de omgevingsdienst boven op de inzet in opdracht van de gemeente Gorinchem. In 2022 heeft de OZHZ SPUK THE-geld aangevraagd en verkregen. Voor de OZHZ gaat het om een bedrag van ca. € 230.000 per jaar.

De OZHZ zet het budget vooral in op de controle van de grootverbruikers en hun verplichte energierapportages. Daarvoor zijn twee extra vaste personeelsleden aangenomen. Ook wordt het budget ingezet voor versterking van de kennis en kunde van de organisatie.

De SPUK THE-gelden zijn tijdelijk. De regeling loopt tot en met 2026. Onzeker is of en in welke vorm en omvang de regeling daarna wordt voortgezet.

5.2 Uitvoering

Bevindingen uit het DoeMee-onderzoek m.b.t. de gemeente Gorinchem

In tabel 1 op de volgende pagina zijn de bevindingen uit de factsheet over de gemeente Gorinchem geplaatst naast het algemene beeld uit de benchmark. Hieruit komt naar voren dat de gemeente Gorinchem past in het algemeen landelijk beeld.

Tabel 1 *Bevindingen Gemeente Gorinchem Energiebesparingsplicht en Informatieplicht energiebesparing vergeleken met alle deelnemende gemeenten.*

	Gorinchem	Alle deelnemende gemeenten [1]
1. Helderheid rollen en taken	Ja	90%
2. Energiebesparingsplicht en informatieplicht in begroting	Ja	77%
3. Formuleren van opdracht aan Omgevingsdiensten	Ja	70%
4. Opdracht in praktijk door Omgevingsdienst uitgevoerd	Ja	92%
5. Sturing op taken via periodiek overleg	Ja	25% [2]
6. Afspraken met Omgevingsdienst over monitorings- en verantwoordingsinformatie	Nee	25% [2]
7. Afspraken over doelstellingen (= KPI's)	Nee	46%
8. Wijze waarop de gemeente informatie over de resultaten van de omgevingsdienst ontvangt	Anders	18 andere gemeenten soortgelijk [2]
9. Rapportage van Omgevingsdienst bevat adequate informatie over deze uitvoering van toezicht en handhaving	Nee	9%
10. Rapportage van Omgevingsdienst bevat adequate informatie over de bereikte resultaten	Nee	30%
11. Gemeente geeft zelf invulling aan toezicht en handhaving naast Omgevingsdienst	Nee	68%
12. Vragen Gemeenteraad over uitvoering	Nee	60%
13. Vragen Gemeenteraad over resultaten	Nee	66%

Noot 1: In dit DoeMee-onderzoek participeerden 109 Rekenkamers van gemeenten.
Noot 2: Bij een aantal vragen was het mogelijk om meerdere antwoordcategorieën aan te geven, aan te geven dat een rapportage niet ontvangen werd, dat de gemeente er geen zicht op had of dat de vraag niet relevant was.

Bronnen:
- Ecorys (augustus 2024). DoeMee-onderzoek 2024; Energiebesparingsplicht en Informatieplicht Energiebesparing.
- Factsheet DoeMee-onderzoek 2024; Energiebesparingsplicht en Informatieplicht Energiebesparing gemeente Gorinchem.

De uitvoering van de wettelijke taak in de praktijk

In 2023 heeft OZHZ eerst een groslijst opgesteld met alle bedrijven en instellingen die onder de regeling vallen (3000 bedrijven voor werkgebied OZHZ). Op basis van het register van de Kamer van Koophandel, eigen zaaksystemen en fysieke surveillances wordt deze lijst zo goed als mogelijk onderhouden. Jaarlijks formuleert de gemeente haar vraag met het daarbij beschikbare budget. De OZHZ werkt dit uit in het aantal bedrijven dat gecontroleerd kan worden. Daartoe maakt de OZHZ een afweging binnen de daarvoor beschikbare capaciteit. De OZHZ neemt het initiatief wanneer welke bedrijven gecontroleerd worden. Deze selectie wordt met de gemeente Gorinchem afgestemd. Tot nu toe was er geen verschil van inzicht tussen de dienst en de gemeente.

Aanvankelijk is vooral ingestoken op grotere bedrijven en instellingen waar makkelijk energiebesparing bereikt kan worden. Maar ook eenvoudige aanpassingen in techniek en gedrag leveren resultaten op en tellen – ook al zijn ze klein - mee. De ervaring is dat bedrijven zich niet altijd bewust zijn van de wettelijke verplichting om informatie aan te leveren; of ze ervaren het als een administratieve last of weigeren. Het doen van een (voor)aankondiging van een Last Onder Dwangsom heeft geleid tot het daadwerkelijk aanbrengen van veranderingen binnen de betreffende bedrijven.
Waar in de jaren 2021-2023 bij bedrijven en instellingen bij eerste controle nog overtredingen werden geconstateerd, bleken die bij hercontrole er niet meer te zijn. Het was dus niet nodig repressieve maatregelen op te leggen.
Onder normale omstandigheden vindt een maal in de vier jaar een controle plaats; in specifieke gevallen kan dit uitgebreid worden met extra controles. De regie hiervan ligt bij OZHZ.

Naast handhaving zet de OZHZ ‘stimulerend toezicht’ in om bedrijven en instellingen aan te zetten zelf actie te nemen om energie te besparen. Het gaat dan doorgaans om eenvoudige maatregelen in techniek en gedrag.
Daarnaast heeft de gemeente – voor haar rekening – aan ondernemers een gratis energiecoach aangeboden. Slechts een enkele ondernemer is op dit aanbod ingegaan. Het delen van de positieve ervaring met de energiecoach in de eigen kring van ondernemers zou anderen daartoe alsnog kunnen stimuleren.

Tabel 2 op de volgende pagina geeft een overzicht van de voorgenomen en gerealiseerde inzet op de wettelijke taak toezicht en handhaving energiebesparingsplicht en informatieplicht energiebesparing in de gemeente Gorinchem over de periode 2021-2024.
Uit het overzicht blijkt dat over de jaren 2021-2024 opdracht is gegeven voor gemiddeld 45 energiecontroles per jaar, terwijl er gemiddeld 40 per jaar zijn gerealiseerd. In de praktijk blijkt dat meer tijd nodig is dan begroot om vast te stellen welke bedrijven en instellingen aan de wettelijke verplichtingen moeten voldoen en om controles uit te voeren, terwijl de capaciteit beperkt is. De OZHZ is in 2022 gestart met het werven van extra medewerkers. Het aantal overtredingen en daarbij uitgevoerde hercontroles bedroeg over de jaren 2021-2024 gemiddeld ongeveer een derde van het aantal gecontroleerd bedrijven en instellingen. Na hercontrole is het aantal overtredingen tot 0 teruggebracht.

Tabel 2 *Handhaving en toezicht energiebesparingsplicht en informatieplicht energiebesparing; uitvoering door Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid voor de gemeente Gorinchem. Begroting en* ***realisatie*** *over periode 2021-2024*

	2021	2022	2023	2024
Aantal energierelevante bedrijven in G.		172[1]- 281[2]		
Toezicht				
Aantal energie-controles	28 **44**	57 **42**[3]	65 **41**	29, 4 bij zorginstellingen **32**[4]
Energiescans		**9 bij MKB**		
Informatieplicht			103 **101**	98
Uitgebreid handhavingstraject, n.a.v. energiecontroles en controle informatieplicht				3
Aantal bedrijven met overtredingen en daarbij uitgevoerde hercontroles	**24**	**13**	**17**	**6**
Aantal bedrijven met overtredingen bij hercontrole	**0**	**0**	**0**	
Vooraankondiging last onder dwangsom	**-**	**-**	**0**	
Overige repressieve handhaving opgelegd	**-**	**-**	**0**	
Stimulering				
Koplopersgesprekken / netwerkbijeenkomsten		13 gesprekken **4**	5 adviesgesprekken en lokaal netwerkbijeenkomst	Onderhoud netwerk
Bedrijventerreinen aanpak		1		
Brancheaanpak		3 branches		Ondersteuning andere branches
Benodigd budget, volgens opgave OZHZ (excl. BTW)				
Budget, incl. stimulering		€ 106.325	€ 108.280	€ 89.209
Ureninzet op jaarbasis door OZHZ	800 uur	656 uur	656 uur	827 uur
Waarvan bijdrage G.		€ 75.032	€ 70.620	€ 71.734
Uren gemeente G.		80	80	Urenbijdrage, algemene zin

1. Noot 1: 172 bedrijven die hebben voldaan aan de informatieverplichting energiebesparing; bron: Beantwoording vragen Rekenkamer Gorinchem, antwoord op vraag 8. 14 februari 2025.
2. Noot 2: 281 relevante energierelevante bedrijven in Gorinchem, dit volgens de analyse van OZHZ; bron: Gemeente Gorinchem (4 maart 2022). *Energie agenda 2022 – Gorinchem*. Zaaknummer Z-21-400311. Ons kenmerk D-22-2216240.
3. Noot 3: getal is gebaseerd op 46 energiecontroles, waarvan 9 koplopers; met 4 van de koplopers is een gesprek gevoerd. Daarom is het aantal energiecontroles op 46-4=42 gesteld.
4. Noot 4: In 2024 heeft OZHZ 2 uur meer per controle geraamd i.v.m. vereiste omgevingswet om advies te kunnen geven (afgestemd met gemeenten bij de onderhandelingen voor Jaarplan 2024).
5. Bronnen budget:
    a. Gemeente Gorinchem (4 maart 2022). Energie agenda 2022 – Gorinchem. Zaaknummer Z-21-400311. Ons kenmerk D-22-2216240.
    b. Gemeente Gorinchem (3 januari 2023). Energie agenda 2023 – Gorinchem. Zaaknummer Z-22-419445. Ons kenmerk D-22-2292691.
    c. Gemeente Gorinchem (28 maart 2024). Energie agenda 2024 – Gorinchem. Zaaknummer Z-23-436285. Ons kenmerk D-24-2407148.
6. Bronnen realisatie: factsheets OZHZ met gemeentelijke informatie.

Informatievoorziening en sturing

In de E-agenda's zijn duidelijke afspraken gemaakt over de aantallen te controleren bedrijven en instellingen en andere activiteiten. De gemeente Gorinchem kan daarop monitoren en sturen. De sturing door de gemeente Gorinchem vindt plaats langs informele weg. De gemeente ontvangt tussentijdse informele terugkoppelingen over gedane controles. Zo ontvangt de gemeente een afschrift van elke energie-controlebrief en stelt de gemeente vragen over de afzonderlijke controles en over het beeld van alle controles.
De jaarlijkse opdrachten worden naar volgens betrokkenen tevredenheid uitgevoerd.

Resultaten energiebesparing en CO_2-reductie

Het doel van de energiebesparingsplicht en informatieplicht energiebesparing is energiebesparing en CO_2-reductie. Daarvoor zijn landelijk geen resultaatgerichte doelen geformuleerd, noch is bekend wat de opbrengsten zijn.
Ook in de situatie van Gorinchem zijn geen resultaatgerichte doelen gesteld voor energiebesparing en CO_2-reductie. Wel is in de E-agenda 2023 onder 'Monitoring' afgesproken dat de OZHZ de CO_2-reductie in beeld brengt van het voor dat jaar afgesproken programma. In de E-agenda 2024 is afgesproken dat OZHZ een energiedashboard opzet met data uit de energiecontroles. Hiermee wordt inzicht verkregen in de voortgang van de energiebesparingsdoelen[1]. Resultaten van deze monitoring zijn niet bekend.
Overigens worden de feitelijke energiebesparing en CO_2-reductie ook door andere factoren positief en negatief beïnvloed, zoals wijzigingen in de omvang van de productie of een strenge winter. In de praktijk blijkt bovendien dat bedrijven die van het gas af willen, daarin belemmerd worden door de toenemende netcongestie.

Inzet van de SPUK THE-gelden

In tabel 3 staan de afgegeven budgetten en bestedingen van de SPUK THE-gelden vermeld. Het gaat hier om budgetten toegekend aan de omgevingsdienst.

Tabel 3 *SPUK THE-gelden Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, het beschikbare budget 2022-2026 en besteedde budget 2022-2024*

	Budget beschikbaar	Budget besteed
2022	€ 237.257	€ 0
2023	€ 269.777	€ 268.805
2024	€ 269.562	€ 279.783
Subtotaal	*€ 776.596*	*€ 548.588*
2025	€ 210.521	
2026	€ 210.521	
TOTAAL	*€ 1.197.638*	

Het budget voor 2022 werd later in het jaar verkregen waardoor dit dat jaar niet kon worden besteed. Geld dat van eerdere jaren overblijft, gaat door naar het volgende jaar.
De OZHZ zet het budget vooral in op controle van grootgebruikers en hun verplichte energierapportages. Daarnaast wordt het budget aangewend voor kwantitatieve en kwalitatieve versterking van de organisatie. Voor de Gemeente Gorinchem is in 2024 één extra SPUK-controle uitgevoerd.

[1] In RES Alblasserwaard 1.0 is voor het energieverbruik als doelstelling opgenomen: een afname met 20% in de periode 2018 – 2030. Het gaat hier om een regionale overall doelstelling; dus niet specifiek gericht op bedrijven.

Controle door de raad

De gemeenteraad van Gorinchem heeft geen vragen gesteld of opmerkingen gemaakt over deze wettelijke taak, noch over de bereikte resultaten.

5.3 Samenvatting

Sinds 2008 geldt een energiebesparingsplicht en informatieplicht energiebesparing voor bedrijven en instellingen. De verantwoordelijkheid voor het toezicht en de handhaving daarop ligt bij de gemeenten en de provincies. De uitvoering hiervan is opgedragen aan de omgevingsdiensten.

Uit het DoeMee-onderzoek is gebleken dat inspanningen van de gemeente Gorinchem op deze wettelijke taak vergelijkbaar zijn met het landelijk beeld.
De minister stelt dat alle bedrijven en instellingen eenmaal in de vier jaar worden gecontroleerd. Dat is ook de intentie van de gemeente Gorinchem en de omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, maar gezien de omvang van de doelgroep en het aantal jaarlijkse controles is het de vraag of dit doel kan worden bereikt. Gebleken is dat controles en hercontroles effectief zijn.
De jaarlijkse sturing (planning en uitvoering) vindt plaats in ambtelijk overleg.

Onbekend is wat de energiebesparingsplicht en informatieplicht energiebesparing en het toezicht en de handhaving hierop daadwerkelijk aan energiebesparing den CO_2-reductie heeft opgeleverd. Resultaatgerichte doelen zijn niet gesteld. Met de OZHZ zijn afspraken gemaakt om hierin inzicht te verkrijgen, maar resultaten hiervan zijn (nog) niet bekend.

6. Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

De Algemene Rekenkamer (AR) heeft onderzocht in hoeverre in de periode 2008-2023 de doelen zijn behaald van de energiebesparingsplicht en informatieplicht energiebesparing. In opdracht van de Vereniging van Rekenkamers (VVR) heeft Ecorys onderzocht welke inspanningen gemeenten, provincies en omgevingsdiensten hebben verricht voor de uitvoering van hun wettelijke taak om toezicht te houden op beide plichten en deze te handhaven. De Rekenkamer Gorinchem (RkG) heeft naar aanleiding van de uitkomsten van het onderzoek van Ecorys nog een nadere verkenning uitgevoerd naar de situatie in de gemeente Gorinchem.

Energiebesparingsplicht:
Bedrijven en instellingen die jaarlijks meer dan 50.000 kWh stroom of 25.000 m3 aardgas gebruiken, zijn sinds 1993 verplicht energiebesparende maatregelen te nemen. Het gaat hierbij specifiek om investeringen die zij binnen vijf jaar kunnen terugverdienen.

Informatieplicht energiebesparing:
Bedrijven en instellingen zijn vanaf 1 juli 2019 verplicht eens in de 4 jaar actief informatie te verstrekken aan RVO over de energiebesparende maatregelen die zij hebben genomen.

Taakverdeling toezicht en handhaving:
Gemeenten en provincies hebben de uitoefening van toezicht en handhaving van bovenstaande verplichtingen in de meeste gevallen gemandateerd aan hun omgevingsdienst. In 2022 is echter door bedrijven, instellingen en het bevoegd gezag aangegeven het toezicht bij voorkeur door één partij te laten uitvoeren. Dit is efficiënter en verlaagt de lastendruk. De energiebesparings- en informatieplicht zijn daarom toegevoegd aan het Basistakenpakket van omgevingsdiensten. Het is dus de omgevingsdienst die het toezicht uitvoert in opdracht van het bevoegd gezag.

De AR komt in haar onderzoek in het kort tot de conclusie dat in de periode 2008-2023 de opeenvolgende ministers met diverse maatregelen de energiebesparingsplicht hebben bevorderd. De minister, in het bijzonder de huidige minister van Groene Groei en Klimaat, heeft echter geen inzicht in en geen grip op de werking van de energiebesparings- en informatieplicht en de uitvoering van het toezicht en de handhaving door gemeenten en provincies. Evenmin heeft zij inzicht in wat de energiebesparings- en informatieplicht uiteindelijk oplevert aan energiebesparing en CO_2-reductie. De AR twijfelt bovendien aan de doelmatigheid van het instrument van de energiebesparings- en informatieplicht voor het doel energiebesparing en reductie van CO_2-uitstoot. Zij stelt dat de baten waarschijnlijk zijn overschat en de kosten mogelijk zijn onderschat. De AR ziet kansen om de doelmatigheid te vergroten door het toezicht risicogestuurd in te richten, d.w.z. met inachtneming van het energiebesparingspotentieel.

Tegen deze achtergrond komt de RkG voor de situatie Gorinchem tot een drietal conclusies. De RkG maakt daarbij een onderscheid tussen:

- de uitvoering van de wettelijk taak als zodanig, dat wil zeggen het toezicht en de handhaving op nakoming van de energiebesparingsplicht en informatieplicht (de output);
- het resultaat dat deze plichten en het toezicht en handhaving daarop daadwerkelijk aan energiebesparing en CO_2-reductie heeft opgeleverd (de outcome).

1. **Ten aanzien van de uitvoering van de wettelijke taak als zodanig ligt de inzet van de gemeente Gorinchem als bevoegd gezag en opdrachtgever en in het verlengde daarvan de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (OZHZ) als opdrachtnemer enigszins onder het niveau van de doelstelling van de minister.**

   Het aantal te controleren bedrijven en instellingen bedraagt tenminste 172, maar mogelijk meer. Het aantal geplande te controleren bedrijven en instellingen bedroeg over de periode 2021-2024 183. Hiermee zouden, overeenkomstig het doel van de minister, in vier jaar alle bedrijven en instellingen gecontroleerd kunnen zijn. In werkelijkheid zijn er 159 bedrijven en instellingen gecontroleerd. Het aantal gerealiseerde controles blijft achter op het aantal geplande en benodigde controles. Oorzaken hiervan liggen in de complexiteit van de opgave en de beschikbare capaciteit bij de omgevingsdienst. Op het laatste zijn door de omgevingsdienst wel maatregelen getroffen.

   Het budget voor energiecontroles dat in de Perspectiefnota 2025-2028 ligt onder het niveau dat hieraan de afgelopen vier jaar is besteed. Daarmee kan het behalen van het benodigde aantal controles verder onder druk komen te staan.

   Het aantal overtredingen bedroeg over de jaren 2021-2024 gemiddeld ongeveer een derde van het aantal gecontroleerde bedrijven en instellingen. Bij hercontrole bleek dit aantal tot 0 teruggebracht. Waar nodig werd enige drang toegepast. Deze aanpak blijkt dus effectief.

   De RkG kan niet beoordelen of de beschikbare budgetten en menskracht doelmatig zijn ingezet.

2. **Ten aanzien van de opbrengst van de daadwerkelijke energiebesparing en CO_2-reductie kan de Rekenkamer Gorinchem geen conclusies trekken over de doeltreffendheid en doelmatigheid.**

   De gemeente en de OZHZ hebben geen inzicht in de daadwerkelijke besparing van energie en reductie van CO_2. Over wat de energiebesparingsplicht en informatieplicht en het toezicht en de handhaving daarop oplevert, het resultaat, de outcome, is namelijk geen informatie beschikbaar. De minister heeft daarvoor geen concrete doelen gesteld. In de RES-regio Alblasserwaard zijn wel algemene doelen gesteld, maar niet specifiek voor bedrijven en instellingen. Evenmin heeft de gemeente Gorinchem aan de uitvoering van het toezicht en de handhaving resultaatgerichte doelen verbonden (KPI's). Een gerichte sturing op de opbrengst aan energiebesparing en CO_2-reductie is dus niet mogelijk.

   Wel wordt er op pragmatische wijze naar het bereiken resultaten gewerkt. Bedrijven waar makkelijk energiebesparing bereikt kan worden zijn als eerste benaderd. Daarnaast zet de gemeente en de omgevingsdienst ook in op voorlichting en stimulering.
   De OZHZ heeft voor 2023 in het kader van de monitoring de CO_2-reductie inzichtelijk te maken. In 2024 is de OZHZ gestart met de ontwikkeling van een energiedashboard. Data van dit dashboard kan de gemeente Gorinchem als basis gebruiken voor beleid. De resultaten hiervan zijn de RkG niet bekend.

Daarnaast merkt de RkG op dat de doelstellingen van het rijk betrekking hebben op de besparing op het gas- en elektriciteitsverbruik. Dat staat niet gelijk aan de algehele CO_2-reductie. De CO_2-uitstoot van vervangende energiebronnen blijft bijvoorbeeld uit beeld.

3. **Tenslotte concludeert de Rekenkamer Gorinchem dat de gemeenteraad weinig aandacht heeft voor deze wettelijke taak van de gemeente Gorinchem.**

   De gemeenteraad heeft geen vragen over de uitvoering van deze wettelijke taak gesteld. Ander beleid en andere maatregelen op het domein van energiebesparing hebben een grotere politiek-bestuurlijke belangstelling.

6.2 Aanbevelingen

Op grond van de conclusies doet de Rekenkamer Gorinchem aan de raad en het college van de gemeente Gorinchem de volgende aanbevelingen:

1. **Verbreed de energiebesparings- en informatieplicht energiebesparing tot dan wel neem deze op in een beleid dat gericht is op het behalen van resultaatgerichte doelen voor een algehele energiebesparing en CO_2-reductie.**

   De huidige (inter)nationale ontwikkelingen maken het noodzakelijk om te anticiperen op de stijgende energiebehoefte, een groeiende vraag naar netcapaciteit, sterk fluctuerende grondstoffen- en energieprijzen en geopolitieke beslissingen die van invloed zijn op de beschikbaarheid en verdeling van de energiebronnen. De energiebesparingsplicht en de informatieplicht energiebesparing kan niet los staan van deze ontwikkelingen. Bedrijven en instellingen komen regelmatig voor situaties te staan waarbij maatregelen en investeringen die tot energiebesparing en CO_2-reductie leiden door deze ontwikkelingen worden bemoeilijkt of geblokkeerd. Het is daarom van belang prioriteit te geven aan de realisering van de structurele condities die nodig zijn voor de energietransities om bedrijven en instellingen het perspectief te bieden dat hun investeringen daarin uitvoerbaar en rendabel zijn.

2. **Maak hierin duidelijk welke rol de gemeente Gorinchem daarin kan vervullen.**

   Niet alleen het rijk, maar ook de gemeente Gorinchem zal daarvoor een strategie moeten ontwikkelen en essentiële keuzen moeten maken. Ook in Gorinchem zijn immers bedrijven gevestigd die voor hun marktpositie afhankelijk zijn van (betaalbare) energie. Zij genereren werkgelegenheid en leveren daarmee een bijdrage aan de verdere ontwikkeling van de Gorinchemse samenleving. Deze strategie zal verbonden moeten worden in de Regionale Energiestrategie van de regio Alblasserwaard.

3. **Zet het instrument van de energiebesparings- en informatieplicht, zolang dit bestaat, daarbij op een pragmatische wijze in, gericht op de te bereiken resultaten.**

   In het licht van bovenstaande is een strikte uitvoering het toezicht op en de handhaving van de energiebesparingsplicht en de informatieplicht energiebesparing niet doeltreffend en doelmatig. Op zich bieden de beide instrumenten de gemeente een wettelijk middel om bedrijven en instellingen tot energiebesparing en CO_2-reductie aan te zetten en deze uiteindelijk af te dwingen. Maar de inzet hiervan met de daarvoor

benodigde financiële middelen kan en mag niet los gezien worden van de bredere context en vraagt daarom een pragmatische en op de situatie gerichte benadering.

Doe dit alles voor de raad op een transparante wijze, zodat hij zijn controlerende taak kan uitvoeren. Dit mede met het oog op een doeltreffende en doelmatige inzet van het door de gemeente beschikbaar gestelde budget en het risico dat de SPUK THE-gelden wegvallen.

Bijlagen

1. *Doe Mee onderzoek 2024 - Energiebesparingsplicht en Informatieplicht* - Eindrapport voor de Vereniging van Rekenkamers, Ecorys, Rotterdam, 26 augustus 2024.
2. Factsheet DoeMee Onderzoek 2024 – Energiebesparingsplicht en informatieplicht energiebesparing – Gemeente Gorinchem, gevalideerd, Ecorys, zj.
3. Benchmark gemeenten, Ecorys, zj
4. DoeMee onderzoek 2024 – Energiebesparingsplicht en informatieplicht energiebesparing – Benchmark omgevingsdiensten, Ecorys, zj
5. Energiebesparingsplicht *2008-2023 - Hoge ambities, onbekend resultaat*, Algemene Rekenkamer, 11 november 2024.